

**TURİZMİN KISKACINDA BİR DOĞA KORUMA ALANI:
DİLEK YARIMADASI-BÜYÜK MENDERES DELTASI
MİLLİ PARKI**

*Ünsal BEKDEMİR**
*Süleyman ELMACI***
İbrahim SEZER

ÖZET

Dilek yarımadası-Büyük Menderes deltası milli parkı, Ülkemizin flora ve fauna çeşitliliği açısından önemli alanlarından biridir.

Bünyesindeki doğal, tarihi ve kültürel turistik çekicilikler ve yakın çevresinde yer alan Kuşadası, Didim ve Selçuk gibi turizm potansiyeli yüksek yerler nedeniyle gittikçe artan düzeyde turizmin etkisinde kalmaktadır. Bu durum milli parkın turistik kaynakları üzerinde günümüzde ve gelecekte aratarak devam eden olumsuz gelişmelerin ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Milli parkın turistik potansiyelinin sürdürülebilir nitelik kazanabilmesi için günümüzde karşılaştığı ve gelecekte ise kaçınılmaz olarak karşılaşılabilecek sorunların en aza indirilmesi çabasında yapılması gerekenler oldukça önemlidir. Bu çalışmanın amacı, milli parkın bozulmamış özellikleriyle geleceğe taşınması için neler yapılabileceğinin belirlenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Milli park, Turizm etkisi, Sürdürülebilirlik Biyolojik çeşitlilik.

* Doç. Dr. Giresun Üniversitesi Eğitim Fak. İlköğretim Bölümü
unbekdemir@hotmail.com

** Yrd. Doç. Dr. Giresun Üniversitesi Eğitim Fak. İlköğretim Bölümü
suleymanelmaci@hotmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

**A NATURE CONSERVATION AREA TOURISM IN THE
CLAMPS: DİLEK PENİNSULA-BÜYÜK MENDERES
DELTA NATIONAL PARK****ABSTRACT**

Dilek Peninsula- The National Park of Büyük Menderes Delta are among the areas of great importance in terms of flora and fauna diversity in our country.

This area has increasingly been under the influence of tourism because of its natural, historical, and cultural touristic attractions and such places of high tourism potential as Kuşadası, Didim, and Selçuk, which are located nearby the area. This is a case that will cause a number of gradually-increasing adversities on the touristic sources of the National Park to arise today and in future.

In order for the the touristic potential of the National Park to gain a sustainable characteristic, what measures should be taken is of great importance with respect to any effort to decrease the number of issues which this area has faced today and will also certainly face in the future to a minimum level. This study aims to identify what should and/or can be done to conserve the National Park with its untouched characteristics for future generations.

Key Words: National Park, Effect of Tourism, Sustainable Biological Diversity.

Giriş

Günümüzde turizmin en çok dikkatini çeken ve ilgisinin en çok yoğunlaştığı mekânlardan birisi de koruma altına alınmış olan doğal alanlar özellikle *milli parklardır*.

Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (İUCN – International Union For Conversation Of Naturel and Natural Resources)'nin yaptığı tanımlamaya göre milli park; İnsan işgali ve işletmesiyle fiziki yapısı değişime uğramamış, bir veya birkaç ekosistemiyle bitki veya hayvan türleri, jeomorfolojik alanlar ve habitatları yönünden özel bilimsel, eğitsel ve rekreatif değerler taşıyan veya peyzajın olağanüstü bir güzellik taşıdığı, ülkenin en

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

yetkili otoritelerinin, tüm alanın işgalinin ve kötü kullanılmasının olanaklar ve imkanlar ölçüsünde çabuk önlemesi ya da onların alandan uzaklaştırılması için azami gayret gösterdikleri veya yörenin milli park olarak tesisine kaynak olan ekolojik, jeomorfolojik ve estetik özelliklerine olan saygınlığı güçlendirmek için önlemler almış oldukları, ziyaretçilerin zindelik ve esinlik kazanma, eğitsel, kültürel ve rekreatif amaçlarla yararlanmaları için özel koşullar altında içerisine girmesine izin verilen oldukça geniş bir alandır (GÜLEZ, 1980:3-13).

Ülkemizde 1978 yılında çıkartılan *milli parklar ve doğayı koruma alanlarının ayrılmasında kullanılacak kriterler ve karar esasları* yönetmenliğinde milli park şöyle tanımlanmaktadır; Milli park, bilimsel veya estetik bakımdan uluslararası veya ulusal ölçekte olağanüstü doğal veya kültürel kaynak değerlerine sahip, oldukça geniş bir yurt parçasıdır (GÜLEZ, 1980: 3-13).

Yukarıda tanımı ve nitelikleri belirtilen milli park kavramı ülkemizde ilk kez orman fakültesi profesörlerinden Prof. Dr. Selahattin İNAL'ın 1948 yılında yayımladığı "*Tabiatı Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız*" adlı eserinde kullanılmış ve 1956 yılında yürürlüğe giren 6831 sayılı kanunun ilgili maddeleriyle de uygulama alanına girmiştir. Bu kapsamda yukarıda belirtilen kanuna dayanılarak *Yozgat Çamlığı Milli Parkı* ülkemizin ilk milli parkı olarak 1958 yılında ilan edilmiştir (SARIKAYA, 2004: 24). Ülkemizde 1958 yılından 1983 yılına kadar, korunan alanlar olarak milli parklar düşünülmüş, 1983 yılında ise 6831 sayılı yasanın 25. maddesini değiştiren *2873 sayılı milli parklar kanunu* çıkartılmıştır. Bu yeni kanun ile milli park terimiyle birlikte tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanı diye üç çevre bilim terimi daha yasaya konmuş ve tanımlanmıştır (DOĞANAY, 2001:152).

Türkiye`de 6 milyon hektarlık alanda, 6 bin 500 adet korunan veya korunması gereken alan bulunmakta ülkemiz yüzölçümünün yüzde 27`si yani ülkenin dörtte birinden fazlası önemli doğa alanı niteliğindedir. Ülkemizde günümüz (2010) itibariyle 41 adet milli park vardır. Ayrıca 30 tabiat parkı, 32 tabiat koruma alanı, 105 tabiat anıtı, 3000 mağara, 135`i uluslararası öneme sahip 750 sulak alan, 947 doğal sit ve yüzlerce arkeolojik tarihi sit alanı, 350 jeolojik miras, 14 özel çevre koruma alanı, 350 avlak sahası (23`ü özel sektörde), 18 yaban hayatı üretim istasyonu, 188 tohum ve gen muhafaza ormanı, 56 muhafaza ormanı ve 337 tohum istasyonu sahası, 439 mesire yeri ve kamp alanı (2012`de 1000 olacak), 81 yaban hayatı koruma sahası, 20 kaplumbağa yuvalama ve koruma alanı bulunmaktadır (www.turkiyeturizm.com).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

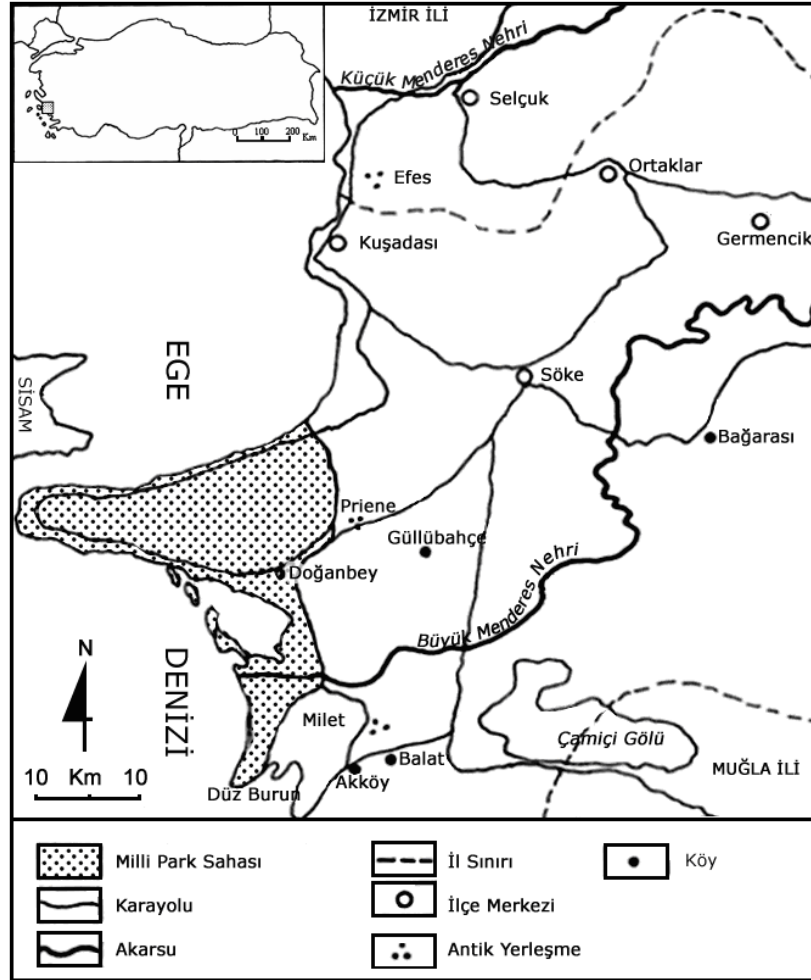
Yukarıda belirtilen bilgilerden anlaşılacağı üzere ülkemizin doğal zenginlikleri oldukça fazladır. Dolayısıyla dünyada doğal zenginlikleri oldukça bol olan birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de milli park sahaları, birbirinden değerli ve eşsiz güzellikteki doğal mekânları ve tarihi ve kültürel çekicilikleri nedeniyle insanların özellikle turizm sektörünün dikkatini çekmekte ve bu sahalar her geçen gün artan bir hızla turizme açılmaktadır.

Bir *botanik bahçesi* veya bir *tabiat müzesi* olarak adlandırabileceğimiz Dilek yarımadası-Büyük Menderes deltası milli parkı, dikkatleri üzerine çeken alanlardan birisidir. Milli park sahasının da içerisinde bulunduğu Güney Ege kıyı kuşağı doğal, tarihi ve kültürel çekiciliklerin bütünleştiği bir harmonik görünüm arz etmekte, bu coğrafi desen içinde tarihi ve kültürel değerler kıyı kuşağını bir açık hava müzesi durumuna getirmektedir. İşte bu koşullar içerisinde ele aldığımız milli park, Ege Bölgesi’nin Asıl Ege Bölümü’nde Aydın ilinin Kuşadası ve Söke ilçelerinin sınırları içerisinde, Kuşadası’na 28 km, Söke’ye 34 km uzaklıktadır. Yöredeki diğer turistik merkezlerden; Selçuk’a 41 km, Çeşme’ye 138 km, Bodrum’a 133 km, İzmir’e 174 km ve Aydın’a 87 km.dir (Harita 1).

Milli parkın kuzeybatısında Ege denizi ve Sisam adası bulunmaktadır. İki kısımdan oluşan milli parkın birinci bölümü; 1966 yılında milli park olarak kabul edilen 10 895 hektarlık bir alana sahip olan Dilek yarımadası, ikincisi ise 16 690 hektarlık bir alanı kaplayan Büyük Menderes Deltası’dır. Dolayısıyla milli parkın toplam alanı 27 675 hektardır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Harita 1. Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı

Milli parkın Dilek yarımadası bölümü, Samsun dağlarının Ege denize uzandığı son nokta olup, 20 km uzunluğunda 6 km genişliğindedir. Milli parkın bu bölümünün morfolojik yapısı içinde birçok tepe, kanyon ve koy bulunmaktadır. Milli parkın diğer bölümü ise içerisinde bataklıklar, lagünler, kıyı okları ve kordonları, kopuk menderes şekilleri ve küçük göletlerin bulunduğu Büyük Menderes deltasının kıyı kesiminden oluşmaktadır.

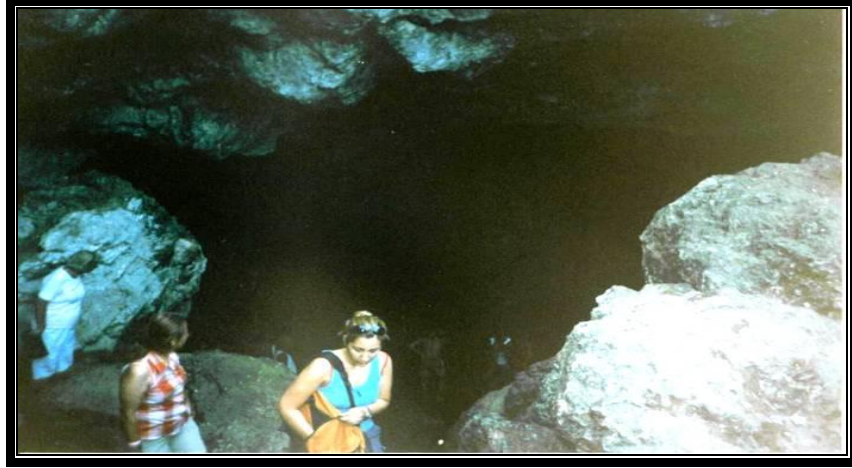
Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Dilek Yarımadası - Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın Turistik Kaynakları

Milli park sahası, çok sayıda doğal ve kültürel turistik değere sahiptir. Bunlardan doğal kaynak olanları; Oluk dere kanyonu, Zeus mağarası, Dilek dağı, Lade adası, bükler, çeşitli fauna ve flora türleri, Menderes deltası ve Kalamaki plajlarıdır. Milli park sahası ve yakın çevresinde İyon kültür ve uygarlığına ait Thebai, Priene, Karine, Panionion, Milet, Didim antik kentleriyle Eski Doğanbey köyü, Hagios Antonios Manastırı, Ayayorgi Manastırı gibi tarihi yapı ve yerleşmelerin oluşturduğu beşeri çekiciliklerdir. Bütün bu değerler, milli park sahasının, turistik çekim olanakları açısından ne kadar önemli durumda olduğunun göstergeleridir.

Bunlardan yeraltı su kaynağının kalker formasyonunu eritmesi sonucunda oluşan küçük bir obruk ve havuz şeklindeki tabanı ile etkileyici görünüme sahip olan *Zeus mağarası*, Dilek yarımadasında milli parkın giriş kapısının sol tarafında 200 m içeride bulunur. Özellikle turizm sezonunda, gerek yöre halkı gerekse buraya gelen turistler tarafından ziyaret edilmekte, kutsal olduğuna inanıldığı için de mağaranın etrafındaki çalılara bezler bağlanarak dilek tutulmaktadır. Mağaranın içindeki büyük kayanın dibinden çıkarılan çamur ise güzellik çamuru olarak buraya gelen bayan ziyaretçiler tarafından yüzlere sürülmektedir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Zeus Mağarasından bir görünüm

Lade adası (Lala veya Karakol tepe), MÖ 494 yılında İyon birliği ile Persler arasında yapılan ve İyonların büyük bir yenilgi aldığı, gemilerinin ve şehirlerinin yakılıp yıkıldığı ünlü *Lade deniz savaşı*nın yapıldığı adadır (George, 1997:201-203). Önceden deniz

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

içinde bir ada olan bu doğal mekân, Büyük Menderes'in getirdiği alüvyonlarla denizin dolması neticesinde günümüzde ada olmaktan çıkıp tomboloya dönüşmüş, alüvyonlar içinde kalan bir tepe görünümündedir.

Oluk dere kanyonu ise Dilek yarımadasının kuzey yamaçlarında, Aydınlık koyu ile Kavaklı burun koyu arasında, Kalamaki koyuna 200 m uzaklıkta, Doğu tepe ile Tarla tepe arasında bulunan dik ve sarp yamaçlı bir vadidir. Kanyonun sarp ve dik yamaçlarının tırmanış sporu için potansiyel taşıdığı söylenilebilir. Ayrıca Doğanbey köyünden başlayıp, Aydınlık koyu-Kavaklı burun koyu arasındaki alana kadar uzanan yürüyüş parkurunun önemli bir parçası olması nedeniyle vadi, çeşitli zamanlarda yapılan yürüyüş etkinliklerine sahne olmaktadır.

Milli parkın önemli bir doğal turistik kaynağı olan *Dilek tepe* (*Eski adı Mykale*) 1237 m yüksekliktedir. Deniz kenarından oldukça dik bir eğimle 1237 m yüksekliğe ulaşılması, bu tepeye ayrı bir görünüm kazandırmıştır. Güneyde, Büyük Menderes deltasının ve Bafa gölünün eşsiz manzarası, kuzeybatıda, Ege Denizi ve adaların ufukla birleşen görüntüsü, kuzeydoğuda Güzelçamlı ve Davutlar sahillerinin manzarasını bu tepeden görmek mümkündür.

Diğer taraftan, Dilek yarımadasının güney ve kuzey kıyılarındaki girintilerin oluşturduğu *küçük koylar* yani *bükler*, turizm sezonunda oldukça önemli turistik çekicilikler haline gelirler. Günübirlük yat turları düzenlenerek, gerek yerli ve gerekse yabancı turistler, yatlarla bu koylara getirilmekte ve buralarda demir atılıp bir takım eğlenceler düzenlenmektedir.

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, fauna açısından da, zengin çeşitliliğe sahiptir. Nitekim milli park sahası; beş amfibi, üç kaplumbağa, 10 kertenkele, 14 yılan, 97 kuş, 29 memeli türü ve etrafını çevreleyen denizlerde 45 balık türü ile bu çeşitliliği açıklar (Durmuşkahya, 2000:136). Ayrıca yarımada, nesli tükenmek üzere olan Anadolu parsının batıda yaşadığı son nokta olup, dünyanın en nadir 10 adet deniz memelisinden biri olan ve milli parkın sembol hayvanı olarak kabul edilen *Akdeniz foku* da yarımada kıyılarında yaşamaktadır. Bunun yanı sıra milli park sahasında yaban domuzu, karakulak, vaşak, çakal, sırtlan gibi hayvanlar da yaşam sürmektedirler.

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, fauna açısından olduğu kadar flora açısından da zengin çeşitliliğe sahiptir. Dilek yarımadası; 95 familyaya ait tür, alt tür düzeyinde ise toplam 804 adet bitki türü ile dikkate değer bir biyolojik çeşitliliği

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

içinde bulundurur (Durmuşkahya, 2000: 26). Ayrıca, dünya için endemik olanlardan burada altı adet, ülkemiz için endemik olanlardan 18 adet bitki türü de milli parkın florasına eklenecek değerlerdir.

Milli park bünyesinde maki bitki topluluğunun hemen hemen bütün türleri, gelişmiş ve güzel örnekleriyle varlıklarını sürdürmektedir. Ayrıca Dilek yarımadası, Kuzey Anadolu ormanlarının bir elemanı olan Anadolu kestanesinin güneyde geldiği son yer, ülkemizde birkaç yerde bulunan kartopunun, finike ardıcının, melez pırnal meşesinin ve dallı servinin küçük orman topluluklarını meydana getirerek yerleştiği tek yerdir.

Büyük Menderes deltası ise irili ufaklı lagünleri, tuzcul bataklıkları ve çamur düzlükleri ile ülkemizin en gözde sulak alanlarından birisidir. Bu alan, içerdiği biyolojik çeşitlilikten, nesli tükenmek üzere olan canlılardan ve endemik türlerden dolayı uluslararası öneme sahiptir ve uluslararası düzeyde önem taşıyan Ramsar, Bern, Rio sözleşmeleri ve Barselona konvansiyonu ile koruma altına alınmıştır. Ülkemizde koruma altına alınmışlığın en önemli göstergesi olan, *birinci derece doğal sit alanı* ve *A sınıfı sulak alan* olarak kabul edilmiş olması, bu sahanın barındırdığı biyolojik zenginlik ve bunun değerini gözler önüne sermektedir.

Deltada yaşayan 250 kuş türünün 70'i burada üremektedir. Bunlar arasında, *flamingolar*, *akkuyruklu kartal*, *ördek*, *tepeli pelikan*, *küçük kerkenez*, *küçük akbalıçıl* gibi nesli tehdit altında ya da nesli tehdit sınırında olan kuş türleri bulunmaktadır. Ayrıca lagünlerde, başta kefal türleri olmak üzere çok sayıda balık ve deniz canlısı bulunmaktadır.

Bunlarla beraber Dilek yarımadasının kuzey kıyılarında doğal güzelliğiyle insanları kendine çeken temiz koylar bulunmaktadır. Bu koylar, uluslararası önem taşıyan ve varlığı kıyıların temizliğinin ve güvenliğinin patenti olarak gösterilen, *mavi bayrak* ödülü kazanmışlardır. *Kalamaki koyları* olarak bilinen bu koylar; *İçmeler*, *Aydınlık*, *Kavaklı burun (Kalamaki)* ve *Karasu koyu* şeklinde sıralanır.

Milli parkın kültürel turistik değerlerinden olan *Panionion* antik yerleşmesi, Kuşadası'na bağlı Davutlar beldesi sınırları içinde, Davutlar-Güzelçamlı yolunun birkaç yüz metre içerisinde yer alır (Fotoğraf 2). İçlerinde İzmir kentinin de bulunduğu 12 İyon kenti, *Panionion* olarak adlandırılan politik amaçlı bir birlik kurmuşlardı. Bu birliğin üyeleri Mykale (dilek) dağının eteğindeki Güzelçamlı yöresinde *Posidon Helikonios*'a atfedilen kutsal bir yerde toplanıyordu (George, 1997: 196-198).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Tarihin babası olarak bilinen Herodot, bu yöre için şu sözleri söylemiştir; *Güneşle denizin, tarihle doğanın birleştiği, yeryüzünün üstünün, gökyüzünün altının en güzel yeri: Panionion (Güzelçamlı)* 'dur (George, 1997: 196-198).

Fotoğraf 2. Kutsal Panionion kenti kalıntılarının farklı açılardan görünümü

Aydın ili Söke ilçesi, Yeni Doğanbey köyünün sınırları içinde ve köyün kuzeybatı yönünde bir tepe üzerinde bulunan *Thebai*, günümüzde unutulmuş antik kentlerden birisidir. Bulunduğu tepenin görüş alanının genişliği, ona etrafına hakim olma konumu vermiştir. Tepenin üzeri bir akropol şeklinde olup 170 m uzunlukta ve 50 m genişliğindedir. Bu alan esasında kayalık olup, binaların yapılmasında bunlardan yer yer faydalanılmıştır. Günümüzde kentle ilgili çok fazla yapı buluntusu göze çarpmamaktadır.

Geçmişteki ismi *Domatia* olan *Eski Doğanbey köyü* ise eski bir Rum yerleşmesi olup, Rum ve Türk mimarisi öğelerini taşıyan bir açık hava müzesi gibidir. Bu nedenle *kentsel sit alanı* ilan edilerek koruma altına alınmıştır. Eski Doğanbey köyüne 1924 yılında mübadele ile gelen Türkler yerleştirilmiş, ancak altyapı ve genişleme imkânlarının kısıtlı olması nedeniyle 1985 yılında Yeni Doğanbey köyünün olduğu yere taşınmışlardır. Buradaki birçok yapı oturulamaz hale gelmiş ve yıkılmıştır.

Dilek yarımadasının güney kıyılarında, Thebai antik kentinin batısında, Dilkaya tepesinin güneyinde ve Ardıçlı burnunun doğusunda bulunan *Karine*, eski çağın 12 İyon kentinden birisiydi. MS VII. yüzyıldan kalma parlamento binasının kalıntılarının bugün hala ayakta olması ve o dönemin görkemini yansıtmaktadır.

Yukarıda bahsedilen tarihi yerleşmelerin ve eserlerin yanı sıra milli parkın yakın çevresinde pek çok antik yerleşme mevcuttur. Bunlardan bazıları; Myus (Söke/ Aydın), Gerpa (Çine /Aydın), Efes (Selçuk/Aydın), Meryem Ana Evi (Selçuk/ Aydın), Magnesia

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

(Söke/Aydın), Alabanda (Çine/Aydın), Nysa (Sultan Hisar/Aydın), Apollon Tapınağı (Didim/Aydın) şeklinde sıralanabilir.

Eski Doğanbey köyünün içerisindeki orijinal tarihi yapılardan biri olan ve 2001 yılı haziran ayında restore edilip, *tanıtım ve ziyaretçi merkezine* dönüştürülmüş bina da (geçmişte Rum halkı tarafından ilkokul olarak kullanılmıştır) milli parkın önemli tarihi turistik değerlerindedir (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Tanıtım ve ziyaretçi merkezinden bir görünüm

Bu bina içerisinde; eğitim ve kültür amaçlı sergi odası, kütüphane, ziyaretçilerin ihtiyaçlarına ve bilgilenmelerine yönelik bilgisayar odası, genç nesillerin eğitimine yönelik olan ve aynı zamanda atölye çalışmalarına olanak sağlayan, teleskop eşliğinde deltadaki kuşların da gözlenebileceği eğitim odası, yerli ve yabancı ziyaretçilere çeşitli konularda sunum imkânı veren dia gösteri salonu, toplantı salonu, kafeterya, danışma, milli park tanıtım odası, bütün bu odaların tek elden kontrolünü sağlayan idare merkezi gibi hizmet üniteleri bulunmaktadır.

Milli Park ve Yakın Çevresindeki Turizm Faaliyetleri

Bacasız sanayi olarak bilinen ve ülkelerin cari açıklarını kapatmak ve ekonomilerini dengede tutmak için başvurdukları sektörlerden olan turizm, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nı içine alan ve *Güney Ege turizm kuşağı* olarak bilinen sahada önemli ve çok gelir getiren bir sektördür. Kuşadası, Selçuk ve Didim gibi ülkemizin en gözde turizm mekânları olarak ilk akla gelen, yerli ve yabancı çok sayıda turisti ağırlayan bu turizm şehirleri, inceleme alanımız olan Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nı çevrelemektedirler. Bu turizm şehirlerindeki aktiviteler,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

her geçen gün büyümekte ve buna bağlı olarak buralara daha fazla turist gelmektedir.

Örneğin; Kuşadası Turizm Müdürlüğü'nden alınan verilere göre; 2004 yılında Kuşadası Gümrüğü'nden 34 974 kişi giriş, 40 173 kişi çıkış yapmış, 227 230 kişi de günübirlik ziyaret gerçekleştirmiştir. Ayrıca 348 adet gemi (dünyanın en büyük yolcu ve turizm gemileri de dahil), 780 adet motor ve 308 adet yat giriş yapmıştır¹ (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Kuşadası limanına demirleyen transatlantik bir gemi

2004 yılı turizm sezonunda; konaklama tesislerindeki 42 878 adet yatak ve % 77'lik doluluk oranıyla Kuşadası'nın nüfusu yaklaşık olarak 700000'e ulaşmıştır. 2008 yılının aynı dönemindeki rakamlara göre ise 498 kruvaziyer gemisi ve 516934 turist Kuşadası'na giriş yapmıştır. Kuşadası Limanı'na 2009'un ilk 10 ayında gemi turları ile gelen turist sayısı 533000'i bulmuş, yine ilk 10 ayın istatistiklerine göre toplam 576 turist gemisi Kuşadası limanına sefer yapmıştır. 2010 yılında ise turist sayısının 2009 yılına göre en az yüzde 15 artması beklenmektedir (<http://www.gemiturlaribak.com>).

Kuşadası limanından giriş yapan yabancı ziyaretçi sayısı son yıllarda istikrarlı şekilde artmaktadır. 2004-2009 yılları arasında kruvaziyer gemilerle ilçeye gelen yabancı ziyaretçi sayısı % 140 artmıştır. Diğer yandan, Kuşadası ve Didim'deki tesislerde 2008 verilerine göre 750000 dolayında yabancı turist konaklama yapmıştır (TYD mart ayı raporundan).

¹ Kuşadası İlçe Turizm Müdürlüğü Verileri.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Kuşadası ilçe genelindeki konaklama tesislerinde doluluk oranı, İlçe Turizm Müdürlüğü verilerine göre 1990 yılında %61,8, 1995'de %76,14, 2000'de %77, 2003'de %76, 2004 yılında %77 ve 2005 yılında da % 78 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar ilçedeki konaklama tesisleri için ortalama olarak %72-76 arasında bir doluluk olduğunu göstermektedir².

Ayrıca Selçuk ve Didim gibi turizm şehirleri sahip oldukları doğal, tarihi ve kültürel turistik değerleriyle turizm sezonunda, çok sayıda yerli ve yabancı turisti ağırlamaktadırlar. Milli parkın yakın çevresinde; Efes, Meryem Ana, Priene, Heraklia, Miyos, Milet, Aessos, Didyma, Labraunda, Euromos ve Lasos gibi çok sayıda antik yerleşmenin bulunması da milli park ve çevresinin yoğun ziyaretçi akınına maruz kalmasında oldukça önemli etkiye sahiptirler.

Yukarıda verilen bilgilerden milli park ve yakın çevresinin turizm açısından ne kadar büyük bir potansiyele sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dilek Yarımadası - Büyük Menderes Deltası Milli Parkının çevresinde, ülkemizin potansiyeli yüksek turizm mekânları bulunmakta ve bu konumuyla ülkemizin diğer milli parklarıyla karşılaştırıldığında gerçekten de az sayıda milli parkın sahip olduğu bir konumda yer aldığı açıkça görülmektedir.

Milli park, doğal, tarihi ve kültürel değerleriyle, çok sayıda yerli ve yabancı ziyaretçiyi kendine çekmekte ve bu çekim gücü de artmaktadır (Tablo 1).

² Kuşadası Ticaret Odası 2006 Şubat Ayı Turizm Analizi

Tablo 1. 2000–2009 Yılları Arasında Milli Parka Giriş Yapan Kişi ve Araç Sayısı

Yılı	Kişi	Motosiklet	Otomobil	K.Minibüs	B.Minibüs	Ötobüs
2000	22331	1000	57665	2608	576	119
2001	26414	1825	56053	2892	697	242
2002	17298	907	55785	2995	491	193
2003	20770	-	60806	3007	406	127
2004	21103	-	59596	2792	376	121
2005	16566	2068	58967	3259	333	85
2006	16500	2000	57900	3100	290	70
2007	13500	1500	5990	2990	295	65
2008	12491	1487	60544	2168	219	58
2009	11773	1636	71410	2220	161	43

Kaynak: Milli park idaresi kayıtlarından yararlanılmıştır.

Tablo incelendiğinde, milli parka gelen kişi ve araç sayısında, dalgalanma olmakla birlikte kişi sayısında biraz azalma olduğu görülse de (tüm dünyayı etkileyen ekonomik krizin de etkisiyle) gayri resmi rakamlar da dikkate alındığında milli parkın ziyaretçi ve özellikle de araç trafiğinin bir hayli fazla olduğu, bilhassa otomobil sayısında önemli artışların olduğu görülmektedir. Ayrıca bu rakamların büyük çoğunluğunun milli parkın kuzey kısmındaki giriş kapısından alınan resmi rakamlardan oluştuğu, milli parkın güney kısmı gibi belirgin bir giriş kapısının olmadığı yerlerden yapılan girişlerin, diğer ifadeyle resmi rakamlara yansımayan durumların da olduğu göz önünde bulundurulması değerlendirme için önemlidir (Tablo 1).

Tabloda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus milli parka giriş yapan ve toplamda büyük bir yekûnu oluşturan taşıt sayısının varlığıdır. Bu kadar yüksek düzeyde taşıtın büyük oranda turizm sezonunda milli parka giriş yaptığı düşünüldüğünde, birkaç aya sıkışan bir yoğunlaşmanın olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Bu yoğunluğun belli yerlerde toplandığını da (özellikle Kalamaki plajları) göz önünde bulundurulduğunda, durumun boyutlarını daha net bir şekilde anlaşılır (Tablo 1).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Milli park sahası her geçen gün daha fazla ilgi ve merakla ziyaret edilmektedir. Bunun ilk işaretleri 2000'li yılların başlangıcında görülmeye başlanmıştır. Örneğin; Resmi açılışı 3 Temmuz 2003 yılında yapılan tanıtım ve ziyaretçi merkezi, 4000 kayıtlı olmak üzere 6000 kişi tarafından ziyaret edilmiş ve bu kişiler düzenlenen ekotururlara katılarak milli parkın eşsiz doğasıyla tanışmışlardır. Buraya gelen ziyaretçilerin % 18'i yabancı ülkelerden gelmektedir. Bunun; % 8'ini Hollandalılar, % 4'ünü Belçikalılar, % 4'ünü İngilizler, % 1'ini Amerikalılar ve geriye kalan % 1'inide diğer ülkelerden gelen turistler oluşturmaktadır. Ziyaretçi ve tanıtım merkezi son iki yıl içerisinde 100000 kişi tarafından ziyaret edilmiş ve bu ziyaretçilere milli parkın tanıtımı yapılmış, toplantılar düzenlenmiş ve doğa yürüyüşleri yaptırılmıştır.

Yine 2009 yılı verilerine göre milli park sahasının ziyaret eden ziyaretçilerin yaklaşık olarak % 70'inin yerli, % 30'unun yabancı olduğu tespit edilmiştir. Bu da 2003 yılından itibaren milli park sahasını ziyaret edenlerin içinde yabancıların oranının artma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Milli parkı ziyaret edenlerin özellikle turizm sezonu olan haziran-ekim döneminde oldukça önemli oranda artış gösterdiği ve büyük bir yoğunluğa ulaştığı görülmektedir. Yılın diğer aylarında yani turizm sezonunun dışındaki dönemde ise ziyaretçi ve buna bağlı olarak araç sayısında düşüş olmaktadır.

Tablo 2. 2009 Yılında Milli Parkı Ziyaret Edenlerin Aylara

Göre Dağılımı (bin kişi)

Kaynak: Milli park idaresi kayıtlarından yararlanılmıştır.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Ziyaretçi Sayısı	-	2	4	6	20	75	200	250	20	15	5	-

Bu araştırmada üzerinde durulmak istenen konulardan biri de özellikle turizm sezonunda ortaya çıkan ve milli parkın özelliğini olumsuz etkileyen insan ve araç yoğunluğudur (Tablo 1 ve Tablo 2).

Dilek yarımadasının kuzey kıyılarında yer alan ve *Kalamaki plajları* olarak bilinen kumsalları, ayrıntılı bir şekilde incelemek milli parkın sahip olduğu turizm potansiyelini ve maruz kaldığı turizm etkisini açıklamak yararlı olacaktır. Kalamaki plajları dört tane koydan oluşmaktadır. Bunlar, İçmeler, Aydınlık, Kavaklı burun (Kalamaki) ve Karasu koyu olarak sıralanır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Uluslararası bir standart olarak, çevrenin korunması ve çevre bilincinin geliştirilmesi yönünden önemli mavi bayrak ödülüne sahip bu dört adet koy, yöre halkının ve turistlerin günübirlik olarak ziyaret ettikleri, piknik yapıp denize girdikleri ve dinlendikleri yerlerdir.

Bu koylar, yalnız yakın çevreden gelenlerle değil, İzmir ve Aydın gibi şehirlerden gelen ziyaretçilerle, turizm sezonunda, özellikle hafta sonları aşırı yoğunluk yaşar. İnsanlar bu koyların temiz denizinde yüzmek ve ağaçların altında piknik yapıp, dinlenmek için sabahın erken saatlerinde yollara dökülüp milli parkın giriş kapısında araba kuyruklarının oluşmasına neden olurlar (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. Milli parkın giriş kapısındaki ziyaretçi ve araç kuyruğundan bir görünüm (<http://www.haberciniz.biz>)

Milli park içinde günübirlik kullanıma açılan koyların toplam kapasiteleri yaklaşık 3400 kişi/gün olarak belirtilirken, bu rakam turizm aktivitesinin yoğun olduğu zamanlarda 5000 kişinin üzerine çıkabilmektedir. Koylar hafta içi günlük yaklaşık 2000 kişi tarafından ziyaret edilirken, hafta sonuna rastlayan günlerde ziyaretçi 5000'in üzerine çıkmaktadır (Tablo 3). Bu da turizm sezonlarında özellikle hafta sonlarına denk gelen tatil günlerinde ziyaretçi sayısının bir hayli arttığını ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Milli Parktaki Koyların Günlük Kapasiteleri

Koylar	Günlük Kapasite (Kişi/Gün)
İçmeler koyu	1000
Aydınlık koyu	800
Kavaklı burun koyu	1200
Karasu koyu	400
Toplam	3400

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Kaynak: Milli park idaresi kayıtlarından yararlanılmıştır.

Koylar arasında en yüksek kapasiteye Kavaklı burun koyunun sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında özellikle kumsalının uzun ve kıydan hemen sonra derinleşmemesi diğer ifadeyle sığ olmasının etkisi vardır (Fotoğraf 6). Koylar arasında en düşük kapasite Karasu koyuna aittir (Tablo 3). Bunun nedeni ise, Milli Park'a giriş yerinin en uzağında bulunmasıdır. Koylarda, sadece denize girilmez, aynı zamanda buranın temiz havasını alarak, sabah ve akşam saatlerinde sağlıklı yaşam için spor yapmak isteyen insanlar yürüyüşler düzenlerler.

Fotoğraf 6. Kavaklı burun koyu ile Karasu koyundan bir görünüm

Milli parkın ziyaretçilere kapalı olan kısımlarında ise Hayvan iskelesi, Katıroğlu ve Nero koyu bulunmaktadır. Bu koylara da günübirlik yat turları düzenlenmektedir.

Milli park sahası, deniz - plaj - kum turizmi olarak bilinen geleneksel turizm faaliyetlerinin yanı sıra ekoturizm adı altında alternatif turizm faaliyetlerine ev sahipliği yapmaktadır. Bunlar; doğa yürüyüşü, dağ bisikleti, botanik turu, jeep safari, fotoğraf safari, bilimsel amaçlı yürüyüş, olta balıkçılığı, manzara izleme ve tekne turu faaliyetleridir.

Ekoturizm ve Geleneksel Turizmin Karşılaşma Yeri Olarak Milli Park

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, hem eko turizme kaynak oluşturacak zenginlikte doğal, tarihi ve kültürel değerleriyle hem de geleneksel turizmin (kitle turizmi) en gözde ve en çekici mekânlarına (mavi bayraklı plajlar) sahip olmasıyla, iki turizm şeklinin karşılaşma yeri ve yakın bir gelecekte bunların birbirlerine

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

üstünlük kurma mücadelesi sergileyecekleri bir doğal mekân olarak karşımıza çıkar.

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı; bitki ve hayvan çeşitliliği açısından oldukça zengindir. Ülkemizdeki diğer milli parklardan farklı olarak iki farklı doğal mekânının bulunduğu, kısa mesafelerde değişen jeolojik, jeomorfolojik, toprak özelliklerinin beraberinde getirdiği farklı yaşamları kendilerinde barındıran dokuz çeşit ekosistemin olduğu, diğer taraftan zenginlik ve çekicilikte doğal değerleri aratmayacak potansiyele sahip yerel ve kültürel kimliklerin olduğu bir sahadır.

Ayrıca kendisinde ve çevresinde bulunan zengin tarihi ve arkeolojik değerleri ile tüm bu doğal ve kültürel özelliklerinden dolayı uluslararası öneme sahip Bern, Rio, Barselona ve Ramsar Sözleşmeleri tarafından koruma altına alınarak tescilli bir niteliğe kavuşması ve de Avrupa biyogenetik rezerv alanları şemasında *biyogenetik rezerv alanı* olarak nitelendirilmesi, ekoturizm potansiyelinin yüksekliğini ve ekoturizm faaliyetleri için ne kadar uygun olduğunu göstermektedir.

Uluslararası *mavi bayrak* çevre ödülüne sahip olan ve turizm sezonunda günde ortalama 10 000 kişinin (özellikle hafta sonlarında) yararlandığı, Kuşadası, İzmir ve Aydın gibi yakın iller ve ilçelerinden gelen çok sayıda yerli ve yabancı turistlerin geldiği ve kitle turizminin sembolü olarak kabul edilen kumsal ve plajlarıyla Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, bu turizm faaliyetinin en gözde mekânlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda milli park sahası, kitle turizminin ürkütücü boyutlardaki varlığını ve etkisini hisseden ve bunun bir işareti olarak, yoğun insan baskısının giderek arttığı bir sahadır.

Günümüzde bu iki turizm aktivitesi arasında doğal olarak (ekoturizm ve kitle turizmi arasında) başlayan rekabet, yeni değerlendirilmeye başlanan ekoturizm aleyhine bir durum olarak görülmektedir. Bu olumsuz durum üzerinde, ekoturizmin hem ülkemiz hem de bu yöre için yeni bir turizm faaliyeti olmasının etkisi vardır. Çevre bilincinin hızla arttığı dünyamızda artık hem yerli hem de yabancı turistler, doğal çevreye saygılı turizm faaliyetlerini giderek daha çok tercih etmekte ve daha ileri giderek sadece ekoturizm faaliyetlerine katılmak için daha fazla ücret ödemeye (özellikle yabancı turistler) katlanmaktadırlar.

İki turizm şeklinin rekabet yeri olan milli park sahası için, en çok tercih edileni, kendisine zarar vermeyecek, doğasını tahrip edip bozmayacak ve sınırlı sayıdaki insanla yapılacak olan ekoturizm

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

faaliyetleridir. Aynı zamanda milli park sahası geleneksel turizm olarak adlandırılan deniz-kum-güneş üçlüsünün oluşturduğu kitle turizmi için de büyük bir çekim sahasıdır. Yani milli park sahası hem ekoturizm hem de kitle turizmi için uygun doğal bir mekândır. Bu özelliklerinin varlığını sürdürmesi ve insanların bunlardan her zaman faydalanması için turizm aktivite yoğunluğunun ve turist sayısının fizibilite çalışmaları yapılarak uygun rakamlara düşürülmesi gerekir.

Üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da, milli parklar gibi hassas doğal mekânları, kitle turizminin etkin olumsuz varlığına karşı bir kurtarıcı gibi gösterilen ekoturizm faaliyetlerinin, turizm aktiviteleri için çok güçlü ve göz kamaştırıcı bir potansiyele ve çekiciliğe sahip olan kitle turizmine dönüşmesidir. Bilinçli çevreciler için bu konuda çok dikkatli olmak, ilgilileri uyarmak ve bilgilendirmek bir zorunluluktur.

Ekoturizm, hem dünya hem de ülkemiz için yeni ancak gelecek vadeden ve her geçen gün büyüyen bir turizm şeklidir. Kullanım ve uygulama alanı olarak, dünyanın hassas ve korunmaya en fazla muhtaç doğal mekânları olarak kabul edilen milli parkları seçen bu turizm aktivitesi; doğaya saygılı ve onu koruyan, bu alanlara hiç zarar vermemeyi, zarar söz konusu ise onu en aza indirmeyi hedefleyen bir faaliyettir. [Sürdürülebilir eko-turizm, bu turizm türüne katılan tüm taraflar arasında etkili bir işbirliğini ve koordinasyonu oluşturacak etkili sistemlere ihtiyaç duymaktadır \(Arslan, vd.,2008: 471\)](#)

Ayrıca sürdürülebilir bir doğal çevrenin korunması ve geliştirilmesini birincil, para kazanmayı ikincil amaç olarak kabul eden bir anlayışla turizm içinde kabul edilmiş ve bu bakımdan diğer turizm aktivitelerinden de ayrılan bir turizm faaliyetidir.

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, benzersiz çeşitliliğe sahip zengin, doğal ve kültürel değerleriyle ekoturizm faaliyetleri için ülkemizde az bulunan birkaç sahadan birisidir. Planlı ekoturizm uygulamalarıyla ve taşıma kapasitesi dikkate alınarak yapılacak programlarla, milli parkın ekoturizm potansiyelinden en yüksek fayda elde edilebilir. Ancak az önce de ifade edildiği gibi, bu hassas yörenin çok dikkatli ve sürdürülebilir çevre anlayışıyla korunması ve koruma- kullanma dengesinin asla milli park aleyhine bozulmasına izin verilmemesi gereklidir. Ayrıca bu ekoturizm faaliyetleri esnasında milli park çevresinde ve sınırları içerisinde yaşayan, milli parktan yararlanıp, ona yaşamak için ihtiyaç duyan yöre halkı ve onların haklı istekleri de asla göz ardı edilmemelidir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Sonuç ve Öneriler

Mili parklar temel anlamda koruma altındaki alanlar olmasına karşılık zamanla bu alanları bekleyen en büyük tehlike, turizm/ rekreasyon ağırlıklı aktivitelerin yoğunlaştığı yerlere dönüşmesi bunun da doğal çevreye zarar vermesidir (Somuncu, 2003: 66)

Dilek Yarımadası - Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, ülkemizin en gözde turizm mekânları olarak kabul edilen Kuşadası, Didim ve Selçuk gibi turizm potansiyeli yüksek olan turizm merkezlerinin arasında bulunmaktadır. Milli park sahip olduğu mavi bayraklı plajlarıyla, denizle mavinin birleştiği koylarıyla ve zengin orman ekosistemini barındırmasıyla, özellikle turizm sezonunda çok sayıda yerli ve yabancı turisti ağırlamaktadır.

Bu bağlamda milli park sahasında; su sporları, bisiklet turları, doğa yürüyüşü, piknik ve fotoğraf çekme gibi turistik aktivitelere müsait olan doğal ortamlar bulunmaktadır. Bunun bir sonucu olarak milli park sahası yılda yüz binlere varan ziyaretçi tarafından ziyaret edilmekte ve gezilmektedir.

Doğal olarak bu kadar ziyaretçinin büyük bölümünün turizm sezonunda milli parkı ziyaret etmesi, bazen milli parkın kapasitesini aşarak bu hassas doğal mekân üzerinde insan ve onun eseri olan turizm baskısı oluşturabilmektedir. Bu durumun oluşmasında kuzeyde Kuşadası ve Selçuk, güneyde ise Didim gibi turizm yerleşmelerinin katkısı oldukça büyüktür.

Kuşadası Turizm Müdürlüğü'nün tespitlerine göre Türkiye'nin yatak kapasitesinin % 10'unu Kuşadası karşılamaktadır. Kuşadası, Selçuk ve Didim gibi turistik merkezlerin arasında yer almanın milli parka etkisi, yoğun kullanım ve yoğun bir şekilde artan turizm baskısıdır.

Milli parkın özellikle kuzey kıyılarında bulunan ve Kalamaki plajları adıyla ün yapmış olan koylar turizm sezonunda, özellikle hafta sonlarında 5 000'i aşan ziyaretçi kitlesi tarafından kullanılmaktadır. Hatta hizmete açılan koyların dışında da kullanıma açılmayan, hiçbir tesisin olmadığı ve sadece tekneyle ulaşılabilen Katıroğlu ve Nero koyu gibi koylar da bu turizm baskısından etkilenmekte ve bu koylar gününbirlik turlar şeklinde düzenlenen turizm aktiviteleriyle az da olsa kullanılmaktadır.

Milli parka ulaşım tek bir giriş kapısından sağlanmaktadır. Toplu taşıma araçları olmasına rağmen gelir seviyesi yüksek olan ziyaretçilerin özel otomobilleriyle milli park sahasına giriş yapmaları,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

milli parkta yoğun araç baskısına ve bunun yaptığı olumsuz etkilerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu durum koyların etrafında bulunan bitki örtüsüne zarar vermekte ve buralarda bulunan bitki örtüsünün tahrip edilmesine yol açmaktadır.

Ayrıca günübirlik tesislerin rekreasyonel amaçlı kullanılması, ziyaretçilerin ve yöre halkının milli park olgusundan uzaklaşmasına neden olmakta, bu alanlarda deniz kullanımı ve pikniğe yönelik tesislerin bulunması, milli parktan daha farklı bir mekân görüntüsünün oluşmasına ve bu şekilde bir algının yaygınlaşmasına yol açmaktadır.

Yine milli park bünyesinde gerçekleştirilen ve daha çok yeni olan ekoturizm amaçlı faaliyetleri (jeep safari, doğa yürüyüşü, botanik turu, kuş gözlemciliği) için belirlenen güzergâhlarda henüz yeterli bir kontrol mekanizmasının bulunmamasından dolayı, buralarda yangın çıkma riskinin oluşması, yabani hayvanlar ve ziyaretçiler için tehlike oluşturması gibi bir takım olumsuzluklar bulunmaktadır.

Günübirlik kullanıma açık olan koylarda çevre kirlenmesi riski söz konusu olabilmektedir. Gün içerisinde toplanılmasına rağmen çöp kutularına atılan çöpler, kısa süreli de olsa bir takım istenmeyen görüntülerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Buralara gelen domuz ve yabani hayvanların bu çöplerden yararlanması, onların beslenme alışkanlıklarında değişikliklere yol açmakta ve doğal beslenme mekanizmalarının bozulması riskinin doğmasına yol açmaktadır.

Dilek yarımadasının kuzey kıyılarındaki turizm baskısı güney kesimi için de geçerlidir. Örneğin kentsel sit alanı olan, Rum mimarisi ve Türk mimarisine sahip yapılar ile yol zeminlerini oluşturan toprak desenli doğal taşlarla kaplanmış yolların bulunduğu Eski Doğanbey köyü de bu turizm baskısından etkilenmektedir. Özellikle dışarıdan gelen yüksek gelir düzeyine mensup kişiler bu tarihi yerleşmede bulunan evleri satın almakta ve restore ettirerek kullanmaktadır. Aslına uygun olarak restore edilmesine rağmen evlerin bu kişiler tarafından kullanılması, Eski ve Yeni Doğanbey köyündeki yapıların değerinin artmasına ve buradaki arazilerde rant artışının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu durum, sahada imar baskısı tehlikesini ortaya çıkartmakta ve bu tarihi dokuya sahip yerleşmenin ve çevresindeki arazilerin başka amaçlarla kullanımı olasılığını artırmaktadır.

Dilek Yarımadası - Büyük Menderes Deltası Milli Parkı özellikle turizm sezonunda yoğun bir insan ve turizm baskısına maruz kalmaktadır. Bu baskının azaltılması ve kabul edilebilir düzeylere

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

çekilmesi için yapılması uygun öneriler sorununun çözümüne katkı sağlayacaktır.

- Öncelikle hizmete açık olan gününbirlik koyların maksimum taşıma kapasiteleri uzmanlar tarafından iyice belirlenmelidir. Bu bağlamda buralarda insan baskısının ekosisteme zarar vermemesi ve yangın riskinin en alt düzeye indirilmesi için ideal taşıma kapasitelerinin belirlenmesi ve koyların nöbetleşe bir şekilde sırayla dinlendirilmesi ve aralıklarla kullanıma kapatılması oldukça önem taşımaktadır.

- Milli parktaki kitle turizmi ve onunla birlikte var olan ve giderek etkisini hissettiren insan ve araç yoğunluğu hazmetme kapasitesi sınırlarını zorlamaya başlamıştır. Çünkü günümüzde gelenekselleşmiş ve deniz, güneş, kum turizmi olarak adlandırılan bu faaliyet dönemsel olarak sadece araştırma alanını değil özellikle ülkemizin turizm kuşağında yer alan bazı koruma altında olan alanlarında da etkisini iyice hissettirmektedir. İnsanlar için oldukça cazip olan bu alanlar bilhassa yaz mevsiminde insan ilgisine fazlasıyla maruz kalmaktadırlar. Bu sahaların tamamen insanlardan soyutlanması diye bir önerinin getirilmesi çözüm için doğru bir yaklaşım olmaz. Bu hususta yapılması gereken en öncelikli iş, başta inceleme alanımız olmak üzere özellikle belli dönemlerde fazla ilgi odağı haline gelen milli parklarımızda taşıma kapasitelerinin aşılmasına dikkat etmek ve bu hususta gerekli önlemleri almaktır.

- Milli park sahasındaki kirlenmenin en aza indirilmesi de oldukça önemlidir. Bunun için çöplerin çevreye zarar vermeyecek şekilde toplanması ve depolanması sağlanmalı ve gününbirlik tesislerden alınan ürünlerin depozitolu olarak satılması, böylece çöplerden kaynaklanan kısa süreklilik çevre kirliliğinin önlenmesine ve azaltılmasına gayret edilmelidir.

- Eski ve Yeni Doğanbey köyünün kırsal yerleşme kimliğini bozacak faaliyetlerin denetlenmesi ve bu tarihi miras alanına zarar verebilecek rant oluşumunun engellenmesi gerekmektedir. Ayrıca Yeni Doğanbey köyü ile Eski Doğanbey köyünün sosyal uyumunun sağlanması (bilgilendirme, yaşam standartlarının yükseltilmesi vb.) ve Yeni Doğanbey köyü ile Güzelçamlı beldesi gibi milli parkın yakınındaki yerleşmelerde yaşayan yöre halkının milli parkı sahiplenmesi için daha aktif bilgilendirme çalışmalarının yapılması gereklidir.

- Milli park sahasının yakın çevresinde yaşayan insanların (Güzelçamlı ve Yeni Doğanbey köyü vb.) milli parkın kaynak değerleri, turizm potansiyeli ve bu potansiyelin sağlıklı bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

şekilde nasıl devam ettirilebileceği gibi hususlarda bilgilendirilmeleri ve aktif görevler almaları sağlanmalıdır. Ayrıca bu insanlara milli parkın turizm getirisinden yararlanma da pozitif ayrımcılık yapılmalıdır. Bu durum bu insanlarda milli parkı sahiplenme ve benimseme duygusunu artıracak ve milli parkın korunması ve sürdürülebilirliğini güçlendirecektir.

- Yeni başlayan ekoturizm faaliyetlerinin ileride kitle turizmine dönüşebilme ihtimaline karşı gerekli önlem ve tedbirlerin zaman kaybetmeden belirlenmesi ve risk analizlerinin yapılarak, milli park sahası içindeki koruma - kullanma dengesinin milli parkın ekolojik sisteminin zararına değişme ihtimalinin hiçbir zaman göz ardı edilmemesi gerekir. Bu konuda ziyaretçiler, tur operatörleri, yöre halkı ve yerel yöneticiler bilgilendirilmelidir.

- Milli park sahasında özellikle turizmin baskısının en yoğun yaşandığı yaz döneminde artan taşıt baskısının biraz olsun milli parkın dışına taşınması milli parkın maruz kaldığı egzoz ve gürültü kirliliğinin azaltılması için önemli bir adım olacaktır. Bunun için milli park yetkilerinden alınan bilgiye göre milli park dışında bir park yerinin araştırıldığı bildirilmektedir. Araç parkının yapılması yerinde bir uygulama olacaktır. Buna ek olarak milli park içerisinde çevreye en az zarar veren yakıtlarla çalışacak toplu taşıma araçları kullanılabilir. Bisiklet, at arabası gibi basit ve çevre dostu araçlar bile alternatif seçenekler içerisinde düşünülebilir.

- Milli parka gününbirlik gelen ziyaretçilerin milli parkı bir mesire yeri olarak algılaması ve özellikle yaz döneminde yangın riskinin iyice artış göstermesi de önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bunun için milli parka gelen ziyaretçilere milli park içerisinde ateş ve mangal yakmanın yasak olduğu, tüp gibi ısıtma araçlarının sokulamayacağına ifade edilmesi ve diğer hususlarda dikkatlerinin çekilmesi gerekmektedir. Böylelikle bu sahanın bir milli park olduğu bilincinin yerleştirilmesine az da olsa katkı yapılmış olur.

- Milli park sahası içerisinde özellikle yaz döneminde koruma ve kontrol çalışmalarının aksatılmadan sürdürülmesi, bitki ve hayvan türlerinin en iyi şekilde korunması ve özellikle hayvan türlerinin stresten uzak tutulması, kaçak avcılığın önlenmesi, kaçak yapılaşmanın önlenmesi, üreyen türlerin korunması, yeni türler kazandırılması, doğal olan hiçbir yapının niteliğinin bozulmaması ve UDGP hükümlerinin yerine getirilmesi de önem taşıyan diğer hususlar olarak ifade edilebilir.

- Milli park sahasındaki baskının belli dönemlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun için milli park sahasındaki turizm

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

faaliyetlerinin bütün yıla yayılarak düzenlenmeye çalışılması ve turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Burada dikkate alınması gereken anahtar sözcük sürdürülebilirliktir. Yani milli park sahasının sürdürülebilir bir doğal çevre anlayışı kapsamında kaynak değerlerinin korunarak geleceğe taşınması en önemli konu olmalıdır. Yapılacak bütün etkinlik ve düzenlemeleri bu anlayış doğrultusunda yapılmalı ve bu durumun milli park sahası için hayati önem taşıdığı akıllardan çıkarılmamalıdır. Bu mekânlar sadece ülkemizin değil bütün insanlığın doğal mirasıdır.

KAYNAKÇA

[ARSLAN, H. ve diğerleri, 2009, Munzur Vadisi'nde \(Tunceli\) Sürdürülebilir Turizm, V.Ulusal Coğrafya Sempozyumu 2008, Bildiriler Kitabı, Ankara, 2009](#)

DOĞANAY, H., 2001, Türkiye Turizm Coğrafyası, Çizgi Kitapevi, KONYA

DURMUŞKAHYA, C., 2000, Dilek Yarımadası – Büyük Menderes Deltası (Kuşadası – Aydın), Biyoçeşitliliği Üzerine İncelemeler, Ege Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

GEORGE E. B., 1997, Eskiçağda Ege Bölgesi, Arion yayınevi İstanbul

GÜLEZ, S., 1980, Doğa Koruma ve Ulusal Parklar, Karadeniz Teknik Üniv. Orman Fakültesi Yayınları, Trabzon.

ÖZGÜÇ, N., 2007, Turizm Coğrafyası, Çantay Kitabevi, İstanbul, s.1

SARIKAYA, A., 2004, Dilek Yarımadası – Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın Ekoturizm Yaklaşımı Çerçevesinde İrdelenmesi, Ege Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

[SOMUNCU, M. 2003, Türkiye'de Koruma Altındaki dağlık Alanlarda Turizm/ Rekreasyon ve Çevre Etkileşimi: Aladağlar ve Kaçkar Dağları Milli Parkı Örnekleri, Coğrafi çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu, İzmir](#)

[SOMUNCU, M., YİĞİT, T. 2008, Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Sitleri Dünya Mirası Alanı'ndaki Turizmin Sürdürülebilirlik Perspektifinden Değerlendirilmesi, V.Ulusal Coğrafya Sempozyumu 2008, Bildiriler Kitabı, Ankara, 2009](#)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

<http://www.turkiyeturizm.com>

<http://www.gemiturlaribak.com>

<http://www.haberciniz.biz>

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*